

JESENSKÝ, Miloš (ed.): *Belianum. Zo života a diela Mateja Bela*. Banská Bystrica : Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2021. 220 s. ISBN 978-80-557-1895-8

DOI: <https://doi.org/10.24040/ahn.2022.25.01.127-129>

Belianum, vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, je na Slovensku v akademickom prostredí dobre známe. Ako univerzitné vydavateľstvo pôsobí od roku 2013 a vydalo už nespočetné množstvo vedeckých, odborných a umeleckých publikácií. V roku 2021 predstavilo prvú publikáciu rovnomenného edičného radu, ktorého cieľom je, ako uvádza aj v úvode samotnej publikácie jeho autor, rektor Univerzity Mateja Bela Vladimír Hiadlovský, prezentovať aktuálne výsledky bádania o diele Mateja Bela čitateľsky prístupnou a knižne atraktívnou formou. Takto má dopĺňať systematické vydávanie jednotlivých zväzkov Belových *Historických a zemepisných vedomostí o súvekom Uhorsku*.

Systematické vydávanie tejto edície Belových Notícií v slovenskom preklade, pričom je k slovenskému textu paralelne radený aj originálny latinský text, začalo v roku 2013, kedy Kysucké múzeum v Čadci vydalo Trenčiansku stolicu. Do roku 2017 vyšli preklady Liptovskej, Oravskej, Turčianskej a Zvolenskej stolice. Pripravujú sa vydania ďalších, Nitrianskej, či Hontianskej stolice. Na tomto projekte spolu s Kysuckým múzeom participujú historici a klasickí filológovia Katedry histórie Univerzity Mateja Bela a Katedry klasických jazykov Trnavskej univerzity v Trnave.

Do samotnej publikácie *Belianum. Zo života a diela Mateja Bela* prispelo svojimi štúdiami sedem autorov, veľmi dobre sa orientujúcich v problematike európskeho osvietenstva a znalých diela Mateja Bela. Z rôznych aspektov rozprávajú o jeho živote a diele, pričom ho zaraďujú do celoeurópskeho kontextu.

Každá štúdia začína anotáciou a kľúčovými slovami v anglickom jazyku, je opatrená bibliografickými odkazmi a poznámkami, pričom editor sa rozhodol ich kompletný zoznam zaradiť nie priebežne za každou štúdiou, ale na koniec publikácie. Rešpektuje pritom rôzne spôsoby citovania, ktoré môžu byť dané interdisciplinárnou profiláciou jednotlivých autorov. Odlišnosti, ktoré sa rozhodol ponechať, môžu vyplývať z osobitých postupov zaužívaných pri publikovaní v rôznych vedných odboroch. Nechýba ani menný register, ktorý je pridanou hodnotou k rýchlej a ľahkej orientácii v texte.

Prvá štúdia, ktorej autorkou je Janka Krivošová, približuje život Mateja Bela, upozorňuje na najvýznamnejšie míľniky jeho pôsobenia, avšak pre pochopenie vývoja, povahy, činov a diela tejto osobnosti začína

opisom doby a udalosťami, ktoré predznamenávali spoločenskú situáciu, do ktorej sa Matej Bel a jeho súčasníci narodili a ktorá ich formovala. Postupne nám ponúka pohľad na Mateja Bela ako na syna, študenta, otca, teológa, vedca, učiteľa, rektora, či kazateľa.

V nasledujúcej štúdiu sa Erika Juríková (prekladateľka Turčianskej stolice) zamýšľa nad tým, prečo vôbec Mateja Bela prekladať. Predstavuje ho ako človeka zbožného, ako najláskavejšieho učiteľa a najvzdelanejšieho autora. Ponúka päť dôvodov, ktoré obhajuje pádnymi argumentami. Prvým je fakt, že osobnosť Mateja Bela ďaleko presahuje geografické a kultúrne hranice dnešného Slovenska, potom je tu impozantný tematický a odborný záber jeho prác, ďalej poznanie a sprístupnenie barokovej literatúry, nasleduje latinčina, jazyk originálneho textu, ktorému už rozumie len hrstka klasických filológov, literárnych vedcov a historikov a v neposlednom rade je to komerčné a marketingové bohatstvo, ktoré je možné z Belových prác vyťažiť pre rozvoj regionálneho turizmu.

Nasledujú tri kratšie štúdie – *Prečo čítať Mateja Bela?* (autorom je Imrich Nagy, prekladateľ Trenčianskej, Oravskej a Zvolenskej stolice) – *Prečo vydávať Mateja Bela?* (Miloš Jesenský) – *Prečo sa zasmiať s Matejom Belom?* (Peter Kubica) –, ktoré logicky dopĺňajú diapazón poznania Mateja Bela a jeho diela a, podľa nášho názoru, pozitívne motivujú potencionálneho čitateľa Notícií. Ako poznamenáva Imrich Nagy, po Matejovi Belovi máme pomenované rôzne významné miesta, ocenenia, či inštitúcie, azda o ňom platí, že ho každý pozná, no nik ho nečíta. Tieto tri krátke štúdie motivujú práve k tomu, aby sme sa k poznávaniu Mateja Bela vrátili práve prostredníctvom jeho diel. Cez neho máme prístup nielen k encyklopedickému dielu, kde si na svoje prídu antropológovia, kulturológovia, etnografi, prírodovedci, národohospodári, geografi, historici, či jazykovedci, no v jeho pozornosti stoja aj obyčajní ľudia. A ako dodáva Nagy, Bel píše o ich bežnom živote na hradoch, v dedinách a mestách. Píše o našom kraji, meste, dedinke, našich lesoch, horách, lúkach, o našich potokoch, hradoch a kostoloch. Mateja Bela spoznáme v prvom rade ako človeka a ešte k tomu s veľkým zmyslom pre humor.

Najobsiahlejšia je štúdia Evy Augustínovej *Z listov Mateja Bela*. Vychádza z projektu *Intelektuálne dedičstvo a vedecká komunikácia 1500–1800 so slovenskými vzťahmi ako súčasť európskej histórie a identity*. V rámci neho bol zostavený korpus Belových listov, ktorý je súčasťou databázy korešpondencie významných slovenských osobností. Korešpondencia ako jeden z prostriedkov komunikácie poskytuje autentické osobné výpovede a na život, myšlienky, názory a okolnosti doby, v ktorej žije ten, kto ju píše a s kým je zdieľaná, nám umožňuje nazerať z iného pohľadu ako cez prizmu odbornej a vedeckej literatúry. Vo výbere Belovej korešpondencie sa autorka sústreďuje na aspekt vzdelávania

a pozornosť upriamuje na najfrekvencovanejšie kontakty. Medzi ne patrí Juraj Bechholtz, Daniel Hajnóci, Pavol Rádai, Pius Nicolaus Garelli, či Gottlieb Siegfried Bayer. Tematicky sa autorka zmieňuje o korešpondencii, ktorá sa dotýka štúdia, výchovy a vzdelávania, Belovej peregrinácie, školských záležitostí a odporúčaní študentov na domáce školy a zahraničné univerzity. V závere je zahrnutá korešpondencia ohľadom štúdia jeho synov Karola Ondreja a Jána Teofila.

Posledná štúdia predstavuje úvod Mateja Bela k Cellariovmu slovníku. Jedným z profesorov, ktorí formovali jeho pedagogický a didaktický prístup, bol nepochybne klasický filológ Krištof Keller, latinsky Christophorus Cellarius, ktorý pôsobil na univerzite v Halle. Bel pre potreby svojich žiakov v mnohonárodnostnom Uhorsku upravil jeho latinsko-nemecko-maďarsko-českú príručku *Latinitatis probatae et exercitae liber memorialis – Slovník overenej a pestovanej latinčiny*. Autorka Ľudmila Eliášová Buzássyová v štúdiu objasňuje dôležitosť a význam slovníka a porovnáva Belove adaptácie oproti pôvodnej podobe. Nasleduje samotný Belov text.

Exkluzivitu a jedinečnosť tejto rozmermi maličkovej „knižôčky“ podčiarkuje i jej vzhľad. Vydavateľstvo ju ako svoju výnimočnú publikáciu s rovnomenným názvom „odelo“ do koženej väzby a na obálku zvolilo pozlátené písmená a jemné ornamentey po okrajoch. Veríme, že už sama o sebe svojím obsahom prispeje k poznaniu Mateja Bela, no hlavne, že bude inšpiráciou k siahnutiu po jeho Notíciách. Lebo dôvodov na ich prečítanie je naozaj mnoho. Prekladateľom zároveň želáme veľa síl k vytvoreniu ďalších slovenských verzií stolíc, čím zvýšia šancu na druhý Belov život.

Dana Chalupková